

2014-09-25
1 (38)
Dnr 2014:00624

Redovisning av uppdrag om hur stor del av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare

Dnr U2014/2048/GV

Härmed redovisas uppdraget om hur stor del av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare givet i regleringsbrevet för budgetåret 2014.

Sammanfattning

I denna rapport redovisar vi hur stor andel av undervisningen i skolformerna förskoleklass, grundskola och gymnasieskola som bedrivs av lärare/förskollärare som är behöriga för skolformen, årskursen och ämnet.

Skolverket har utfärdat närmare 2,9 miljoner behörigheter fram till den 22 juni 2014. Drygt 164 100 lärare har fått legitimation i ett eller flera ämnen, verksamhetsformer eller årskurser och/eller som förskollärare, speciallärare eller specialpedagog.

Av de 164 100 lärare som hade fått legitimation den 22 juni 2014 återfinns 100 200 lärare i Skolverkets register över pedagogisk personal med mätvecka 42, 14-20 oktober, 2013. Detta innebär att en stor andel legitimerade lärare inte återfinns i registret över pedagogisk personal, 39 procent.

I den här utredningen framkommer att 65 procent av förskollärarna/lärarna som tjänstgör i förskoleklassen är behöriga. I grundskolan och gymnasieskolan är motsvarande siffror 67 respektive 52 procent.

Ämnena kemi, franska, tyska, historia, biologi, svenska och engelska har den högsta andelen behöriga lärare som undervisar i såväl grundskolans senare år som i gymnasieskolan. Den lägsta andelen tjänstgörande lärare med behörighet i båda dessa skolformer har svenska som andraspråk.

Kommunala skolor har i genomsnitt en högre andel tjänstgörande lärare som är behöriga att undervisa i sina respektive ämnen än fristående skolor i alla tre redovisade verksamhetsformer.

Kvinnliga lärare är i högre grad behöriga i de ämnen de undervisar i än manliga lärare. Detta gäller i såväl förskoleklassen som i grund- och gymnasieskolan.

På Skolverkets vägnar

Anna Ekström
Generaldirektör

José Luis Berrospi
Undervisningsråd

I ärendets slutliga handläggning har Kjell Hedwall, Anna Hellstadius, Annette Lilliestierna, Eva Lindgren, Staffan Lundh, Erik Nilsson, Jonas Nordström samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Bakgrund.....	4
Syfte och metod.....	4
Avgränsningar	5
Statistiska mått som används i rapporten	7
Redovisning	7
Lärare som undervisar i förskoleklass	7
Regionala skillnader.....	8
Skillnader mellan olika huvudmän samt mellan manliga och kvinnliga lärare.....	8
Lärarnas ålder	9
Lärare som undervisar i grundskolan	10
Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 1 till 3	10
Regionala skillnader.....	11
Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 4 till 6	12
Regionala skillnader.....	13
Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 7 till 9	14
Regionala skillnader.....	15
Skillnader mellan huvudmän.....	18
Skillnader mellan manliga och kvinnliga lärare	20
Lärarnas ålder	22
Analys	23
Lärare som undervisar i gymnasieskolan	24
Regionala skillnader.....	25
Skillnader mellan olika huvudmän	28
Skillnader mellan manliga och kvinnliga lärare	30
Lärarnas ålder	32
Analys	33
Sammanfattande diskussion	34
Skolverkets bedömning	38

Inledning

Bakgrund

I regleringsbrevet för budgetåret 2014 avseende Statens skolverk ingår följande uppdrag:

Skolverket ska redovisa uppgifter om hur stor andel av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare samt en analys av statistiken senast den 1 oktober 2014.

Skolverket ansvarar sedan 1991 för registret över pedagogisk personal (lärarregistret). De senaste åren har Skolverket haft uppdraget att utveckla lärarregistret med syfte att få ett mer detaljerat underlag för prognoser när det gäller tillgång till och behov av förskollärare och lärare fördelat på olika verksamhets- och skolformer, årskurser samt undervisningsämnen. Målet är bland annat att kunna följa hur stor del av undervisningen som bedrivs av förskollärare respektive lärare som är behöriga för skolformen, årskursen och ämnet.

Skolverket har redovisat andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i den officiella statistiken sedan 1992. Med lärare som har pedagogisk högskoleexamen avses lärare som har lärarexamen, förskollärarexamen eller fritidspedagogexamen och som fått examensbevis utfärdat senast den 30 juni samma år som statistiken samlas in. Även personer som tidigare har förklarats behöriga till statligt reglerade lärartjänster och personer som har haft förordnande som behörig lärare har likställts med lärare med pedagogisk högskoleexamen i detta sammanhang. Eftersom det med detta mått inte går att utläsa om lärarna undervisar i ämnen, årskurser eller skolformer som motsvarar deras utbildning har detta mått haft vissa begränsningar. För att kunna få en bild av lärarnas utbildning i deras undervisningsämnen genomförde Skolverket därför en överskådlig registerstudie år 2012. I denna studie kompletterades uppgifter om lärares undervisningsämnen med uppgifter om deras ämnesutbildning från registret över examinerade.¹

Fram till den 22 juni 2014 har Skolverket utfärdat närmare 2,9 miljoner behörigheter. Drygt 164 100 lärare har fått legitimation med behörighet i ett eller flera ämnen, skolformer och/eller årskurser och/eller som förskollärare, speciallärare eller specialpedagog. I den här rapporten redovisar Skolverket nu för första gången uppgifter om hur stor andel av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare.

Syfte och metod

Syftet med den här rapporten är att redovisa uppgifter om hur stor andel av undervisningen som bedrivs av lärare som är behöriga för skolformen, nivån och ämnet.

Den nya statistiken över de undervisande lärarnas behörighet har tagits fram genom att kombinera uppgifter från förskollärary- och lärarlegitimationsregistret med

¹ Lärarna och deras undervisningsämnen. I *Beskrivande data 2012: Förskola, skola och vuxenutbildning*, 190-199. Skolverket 2013

uppgifter från registret över pedagogisk personal. I analysen ingår alla lärare som har fått lärarlegitimation utfärdad till och med den 22 juni 2014. Uppgifter om lärarnas undervisningsämnen och -nivåer samt vilka skolformer lärarna undervisar i har hämtats från registret över pedagogisk personal med mätvecka 42, 14-20 oktober, 2013. Samtliga uppgifter i denna rapport handlar därför om lärare som var aktiva i skolan denna vecka år 2013.²

Avgränsningar

De *lärarkategorier* som ingår i beräkningarna är förskollärare, lärare i grundskolan och lärare i gymnasieskolan. Lärarkategorier som är undantagna från legitimationskravet, som lärare i yrkesämnena och modersmål eller lärare som bedriver annan undervisning på engelska än språkundervisning samt lärare i fristående Waldorfskolor, svenska utlandsskolor eller som undervisar på sjukhuskolor, redovisas inte.³

De *verksamhets- och skolformer* som redovisas är förskoleklassen, grundskolan och gymnasieskolan. Eftersom insamlingsunderlaget i registret över pedagogisk personal för verksamhetsformerna grundsärskola, specialskola, gymnasiesärskola, komvux, utbildning i svenska för invandrare och särskild utbildning för vuxna inte är fullständigt redovisas inga uppgifter för dessa verksamhetsformer.⁴

Förskolans personal ingår inte i registret över pedagogisk personal och då de hittills inte har samlats in med personnummer kan de inte heller matchas med förskollärar- och lärarlegitimationsregistret.⁵ De uppgifter som går att ta fram om förskolans personal ur förskollärar- och lärarlegitimationsregistret är att drygt 66 600 förskollärare har fått behörighet att undervisa i förskola. I den officiella statistiken redovisade vi 45 300 tjänstgörande förskollärare med förskollärarutbildning våren 2014.

² Uppgifterna i registret över pedagogisk personal avser all personal som är anställd eller anlitad hela eller delar av mätveckan 14-20 oktober 2013. Även tjänstlediga, föräldralediga och långtidssjukskrivna tas med, liksom visstidsanställda och timanställda som har förordnande på minst en månad. Uppgifter lämnas för personal oavsett om personalen arbetar på skolan eller hyrs in från bemanningsföretag. Detta gäller även om t.ex. en kommun köper tjänster för hela verksamheten.

³ <http://www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/lararlegitimation/vad-kravs>

⁴ Eftersom det var första gången som vi samlade in undervisningsämnena för dessa verksamhetsformer hösten 2013 har uppgiftslämnarna haft svårigheter att rapportera in dessa uppgifter. Dessutom behöver externa utbildningsanordnare inom komvux inte rapportera undervisningsämnena för sina lärare.

⁵ Förskolans lärare med personnummer kommer att samlas in hösten 2014 och redovisas från och med nästa år.

Även vad det gäller *årskurserna i grundskolan* har vissa avgränsningar gjorts. I insamlingen till registret över pedagogisk personal 2013 fick lärarna ange en nivå eller en kombination av nivåer för varje undervisningsämne enligt nedanstående tabell.

Kod	Benämning
L	Årskurs 1-3
M	Årskurs 4-6
H	Årskurs 7-9
LM	Årskurs 1-6
MH	Årskurs 4-9
LMH	Årskurs 1-9
LH	Årskurs 1-3 och 7-9

Om läraren endast undervisar i en årskurs skulle den nivå där årskursen ingår anges. För en lärare som endast undervisar i årskurs 2 i grundskolan skulle exempelvis koden L anges. På motsvarande sätt fick lärare som undervisar i årskurs 6 till 9 ange koden MH. Detta gjordes för att förenkla rapporteringen för skolenheterna. Eftersom undervisningsnivåerna samlades in på detta sätt till registret över pedagogisk personal, så har även årskurserna i förskolläraryrket och lärarlegitimationsregistret kodats om på motsvarande sätt när de två registren har samkörts. En konsekvens av att matchningen mellan de båda registren inte är bijektiv (en till en) är att resultatet inte är helt exakt. En lärare som exempelvis undervisar i svenska i grundskolans årskurs 2 fick i insamlingen till registret över pedagogisk personal ange undervisningsnivån L. Även om denna lärare bara skulle vara behörig att undervisa i svenska i grundskolans årskurs 1 eller 3, dvs. två andra årskurser som också ryms inom undervisningsnivån L, så anses denna lärare i matchningen av uppgifter från de två registren att vara behörig för sitt undervisningsämne och –nivå. De redovisade värdena kan alltså vara såväl överskattade som underskattade på vissa nivåer. Detta gäller dock endast grundskolan.

I insamlingen av pedagogisk personal 2013 behövde dessutom *lärare med fler än fem undervisningsämnen* inte ange tjänstgöringsomfattning per undervisningsämne utan endast på vilken nivå eller vilka nivåer som de undervisar i respektive ämne. Även detta gjordes för att minska uppgiftlämnarbördan för skolenheterna. Det är främst lärare för grundskolans årskurs 1 till 6 som har fler än fem undervisningsämnen.

Slutligen har vi även gjort vissa avgränsningar vad det gäller *undervisningsämnena i gymnasieskolan*. I gymnasieskolan finns det 250 ämnena, varav 30 så kallade *vanliga ämnen* eller *bilaga 4-ämnena*, 40 så kallade *vissa ämnen* och 180 *yrkesämnena*. Eftersom det är för många ämnen för att rapporteringen ska vara hanterbar för gymnasieskolenheterna har endast ett urval av 17 vanliga ämnen som ingår i de flesta nationella program samlats in som enstaka ämnen till registret över pedagogisk personal. De resterande 13 vanliga ämnena har samlats in som "Övriga bilaga 4-ämnena". De ämnen som

benämns som vissa ämnen har endast samlats in som ”Vissa ämnen” och yrkesämnen samlades in grupperade i 15 olika kategorier. I denna utredning är det därför endast möjligt att redovisa de lärare som undervisar i de 17 vanliga ämnena som samlas in till registret över pedagogisk personal.⁶ Lärare i yrkesämnena redovisas som tidigare nämnts inte eftersom de är undantagna från legitimationskravet.

Statistiska mått som används i rapporten

Skolverket har valt att redovisa uppgifter om lärares behörighet på två olika sätt i rapporten. Dels redovisas *andelen tjänstgörande lärare med behörighet* och dels *andelen tjänstgörande lärare med behörighet omräknat till heltidstjänster*. En heltidstjänst omfattar 40 timmars tjänstgöring i veckan. Beräkningen av heltidstjänster görs genom att summera de uppgifter som lämnats om varje lärares tjänstgöringsgrad per ämne och nivå.

Vid beräkningen av antal tjänstgörande lärare har dubbletter tagits bort så att värdet blir unika personer. Vid beräkningen av heltidstjänster har alla tjänster räknats utan att ta hänsyn till dubbletter, eftersom vi annars inte skulle få med alla tjänster för de lärare som tjänstgör på flera olika skolenheter i samma ämne och på samma nivå. Denna metod använder vi även i den officiella statistiken.

Redovisning

I detta avsnitt redovisar vi hur stor andel av lärarna som undervisar i förskoleklass, grundskolan och gymnasieskolan som är behöriga för skolformen, nivån och ämnet som de undervisar i.

Lärare som undervisar i förskoleklass

Fram till den 22 juni 2014 hade knappt 109 400 förskollärare och lärare fått behörighet att undervisa i förskoleklassen. I den officiella statistiken redovisas 8 936 tjänstgörande lärare, förskollärare, fritidspedagoger, fritidsledare samt skol- och arbetsledare vars tjänstgöring omfattar arbete med elever i förskoleklass läsåret 2013/14. Av dessa har 65 procent förskollärary- eller lärarlegitimation, vilket motsvarar 4 606 behöriga förskollärare och 1 222 lärare i hela riket.

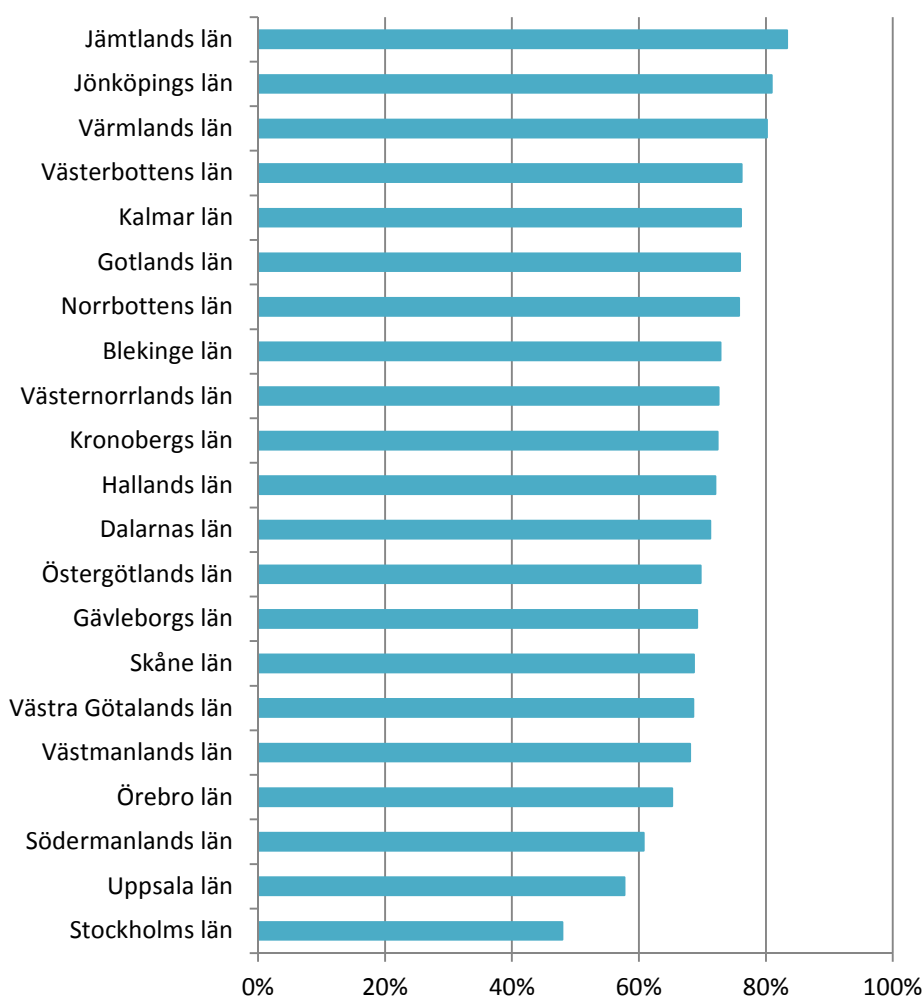
Utöver de tjänstgörande lärarna redovisas även årsarbetare, d.v.s. antal anställda omräknat till heltidstjänster, i den officiella statistiken. Av de 6 033 heltidstjänstgörande lärarna i förskoleklassen läsåret 2013/14 hade 4 015 behörighet för undervisning i den skolformen. Sett till heltidstjänster så är andelen behöriga förskollärare/lärare som tjänstgör i förskoleklassen något högre, knappt 67 procent.

⁶ Följande så kallade *vanliga ämnen* samlas in: biologi, engelska, filosofi, franska, fysik, historia, idrott och hälsa, kemi, matematik, naturkunskap, psykologi, religionskunskap, samhällskunskap, spanska, svenska, svenska som andraspråk och tyska.

Regionala skillnader

Andelen behöriga förskollärare/lärare som tjänstgör i förskoleklassen varierar mellan länen. Jämtlands, Jönköpings och Värmlands län är de län som har högst genomsnittlig andel tjänstgörande förskollärare/lärare som är behöriga, över 80 procent. Lägst andel behöriga förskollärare/lärare undervisar i Stockholms län, 48 procent.

Diagram 1. Andelen tjänstgörande förskollärare/lärare med behörighet i förskoleklassen per län

Skillnader mellan olika huvudmän samt mellan manliga och kvinnliga lärare

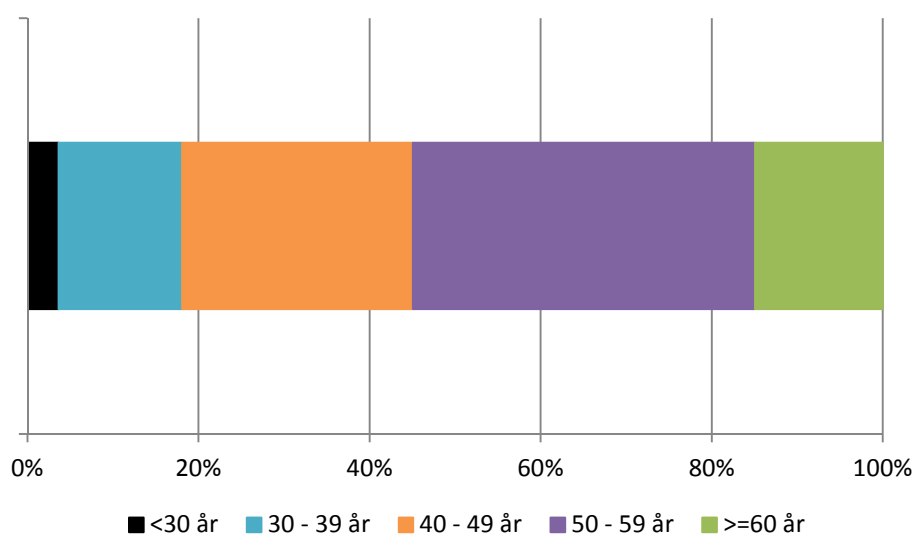
Andelen behöriga förskollärare/lärare i förskoleklassen skiljer sig mellan olika huvudmän. Av de förskollärare/lärare som tjänstgör i förskoleklass med kommunal huvudman har drygt två tredjedelar behörighet. I fristående förskoleklass är andelen behöriga förskollärare/lärare 48 procent.

Det är vanligare att kvinnorna som tjänstgör i förskoleklassen har behörighet för undervisning i den skolformen än att männen har det. Av de tjänstgörande kvinnorna är drygt två tredjedelar behöriga medan motsvarande siffra för männen är drygt en tredjedel.

Lärarnas ålder

Mer än hälften av de behöriga och tjänstgörande förskollärarna är över 50 år.

Diagram 2. Åldersfördelning bland behöriga förskollärare/lärare som tjänstgör i förskoleklassen läsåret 2013/14

Lärare som undervisar i grundskolan

113 700 lärare har fram till den 22 juni 2014 fått behörighet för att undervisa i ett eller flera ämnen i en eller flera årskurser i grundskolan. Av dessa lärare tjänstgjorde 58 300 i grundskolan läsåret 2013/14. Totalt tjänstgör drygt 86 700 lärare som inte är speciallärare eller specialpedagoger, förstelärare, lektorer eller lärare för asylsökande elever i grundskolan. Detta innebär att drygt 67 procent av grundskolans lärare är behöriga att undervisa i något eller några ämnen i någon eller några årskurser i grundskolan. Omräknat till heltidstjänster motsvarar det drygt 71 procent. Detta mått är dock underskattat eftersom lärare som har fler än fem undervisningsämnen inte behövde ange omfattning per ämne i insamlingen till registret över pedagogisk personal. Detta berör flertalet av lärarna som undervisar i de lägre årskurserna.

Av de 8 047 tjänstgörande speciallärarna och specialpedagogerna, som redovisades i den officiella statistiken i april 2014 har knappt 36 procent en behörighet som speciallärare/specialpedagoger. Detta motsvarar drygt 2 882 lärare i hela grundskolan.

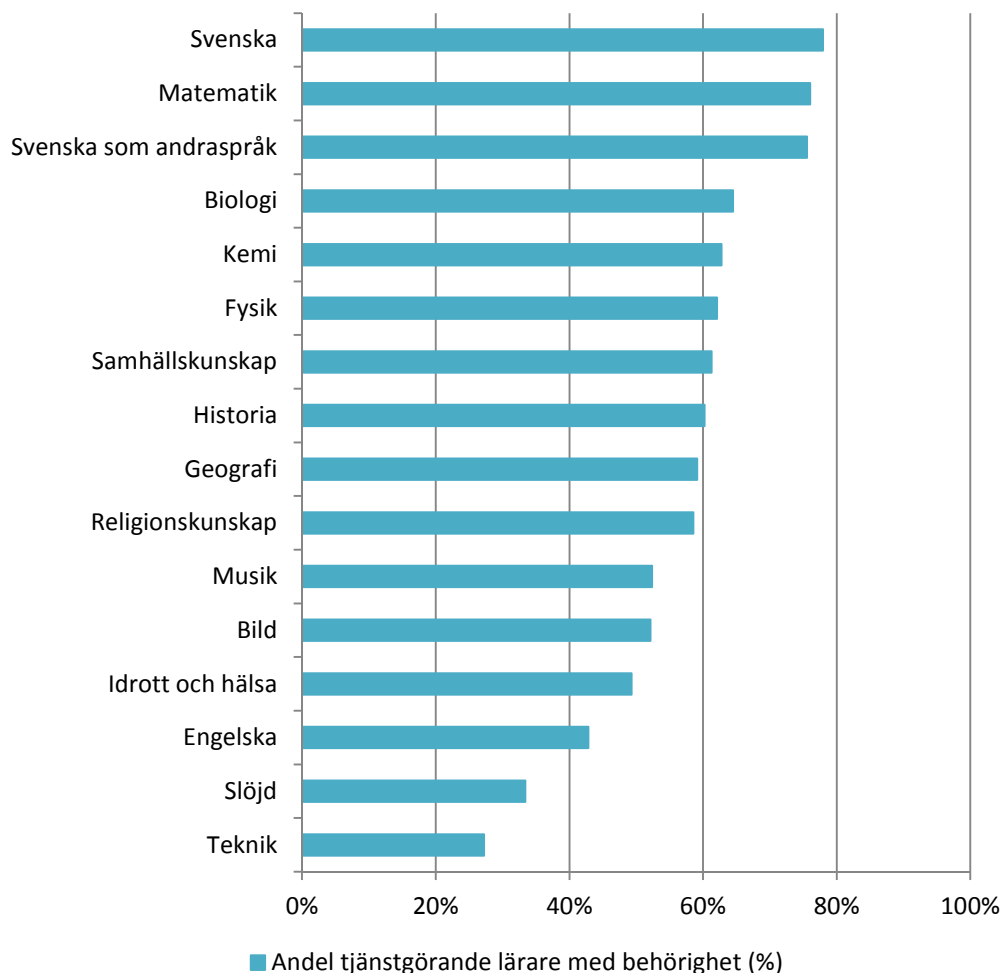
I denna rapport har vi valt att redovisa de lärare i grundskolan som i Skolverkets insamling av pedagogisk personal 2013 har angett att de endast undervisar i någon av de tre årskurskombinationerna 1 till 3, 4 till 6 respektive 7 till 9. Lärare som undervisar i andra årskurskombinationer redovisas i Skolverkets databas SIRIS.⁷

Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 1 till 3

Av lärarna som endast undervisar i årskurs 1 till 3 i grundskolan är 60 procent behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen. Andelen undervisande lärare som har ämnesbehörighet för dessa årskurser skiljer sig dock mellan olika ämnen. Ämnena svenska, matematik och svenska som andra språk är de ämnen som har högst andel tjänstgörande lärare med behörighet i dessa årskurser. I dessa ämnen är drygt tre av fyra lärare behöriga att undervisa i sina respektive ämnen. Lägst andel behöriga tjänstgörande lärare i årskurs 1 till 3 har teknik och slöjd, 27 respektive 33 procent.

⁷ sir.is.skolverket.se

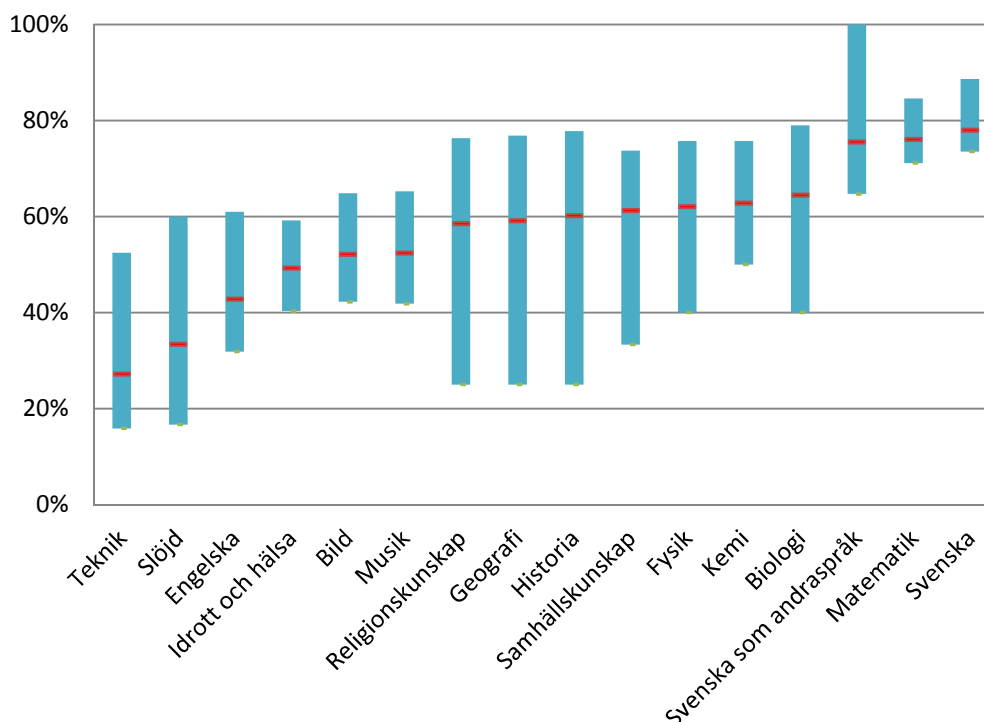
Diagram 3. Andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per undervisningsämne i årskurs 1 till 3 i grundskolan läsåret 2013/14

Regionala skillnader

Andelen tjänstgörande lärare med behörighet i undervisningsämnet varierar mellan länen. Minst skillnader mellan länen är det i ämnena matematik och svenska, 13 respektive 15 procentenheter. Skillnaden är störst i ämnena historia, geografi och religionskunskap, där skillnaden mellan det län som har högst och det län som har lägst andel tjänstgörande lärare med behörighet är över 50 procentenheter.

Diagram 4. Högsta, snitt respektive lägsta andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per ämne i årskurs 1 till 3 i grundskolan läsåret 2013/14

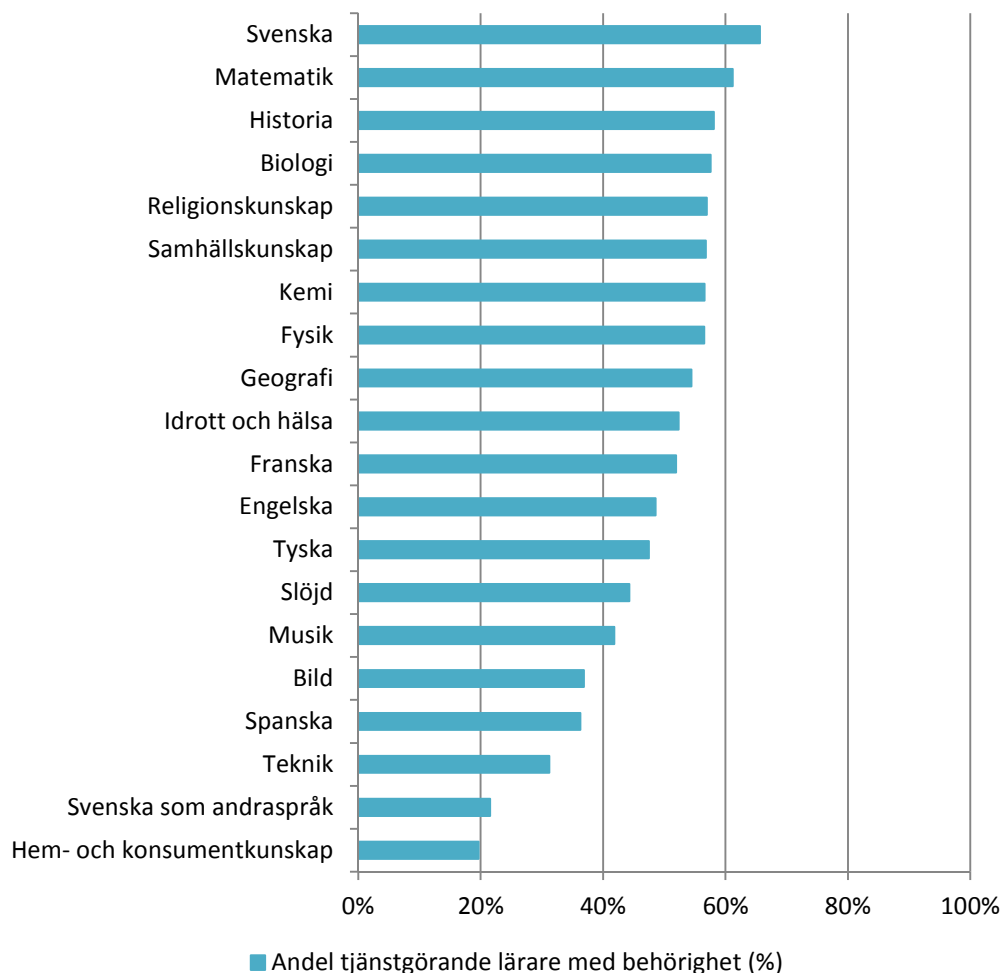

Jönköpings, Norrbottens, Västerbottens, Gävleborgs och Västernorrlands län är de län som har högst genomsnittlig andel tjänstgörande lärare som är behöriga i undervisningsämnena, 60-64 procent. Lägst andel behöriga lärare undervisar i Uppsala, Stockholms och Gotlands län, under 50 procent.

Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 4 till 6

Av de lärare som endast undervisar i årskurs 4 till 6 i grundskolan är 52 procent behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen. Andelen tjänstgörande lärare som har ämnesbehörighet för dessa årskurser skiljer sig dock mellan olika ämnen. Ämnena svenska och matematik är de ämnen som har högst andel tjänstgörande lärare med behörighet i dessa årskurser. I dessa ämnen är 66 respektive 61 procent av lärarna behöriga att undervisa i sina respektive ämnen. Lägst andel behöriga tjänstgörande lärare i årskurs 4 till 6 har hem- och konsumentkunskap och svenska som andra språk, cirka en femtedel.

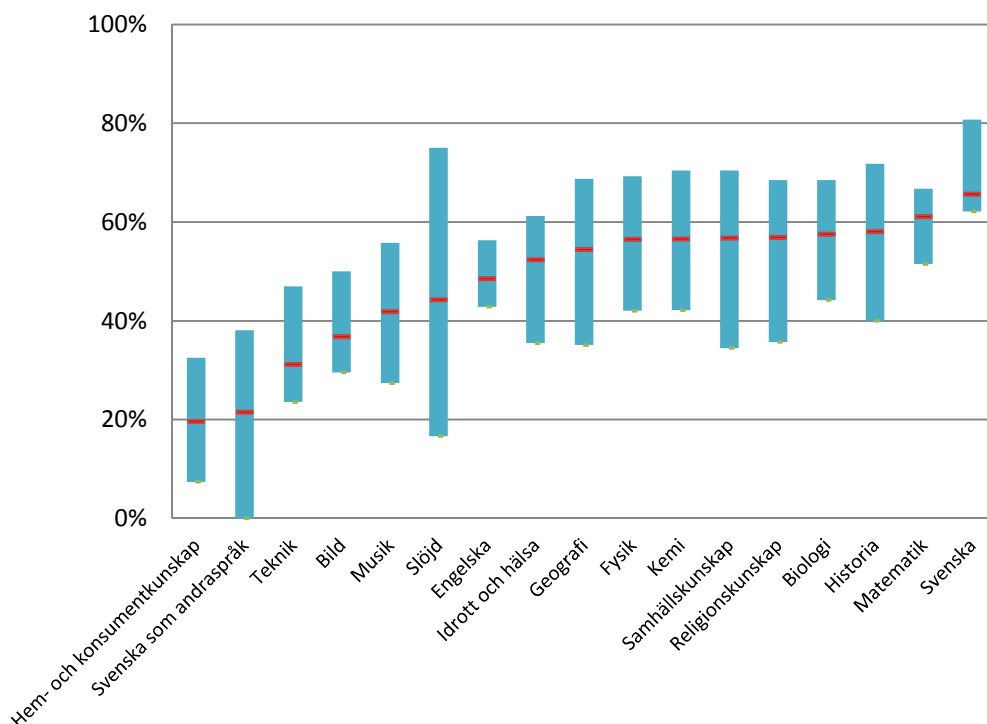
Diagram 5. Andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per undervisningsämne i årskurs 4 till 6 i grundskolan läsåret 2013/14

Regionala skillnader

Andelen tjänstgörande lärare med behörighet i undervisningsämnet varierar mellan länen. Minst skillnader mellan länen är det i ämnena engelska och matematik, 13 respektive 15 procentenheter. Skillnaden är störst i ämnet slöjd, där skillnaden mellan det län som har högst och det län som har lägst andel tjänstgörande lärare med behörighet är 58 procentenheter.

Diagram 6. Högsta, snitt respektive lägsta andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per ämne i årskurs 4 till 6 i grundskolan läsåret 2013/14

Jönköpings, Västerbottens, Gävleborgs, Hallands och Uppsala län är de län som har högst genomsnittlig andel tjänstgörande lärare som är behöriga i undervisningsämnena, 52-54 procent. Lägst andel behöriga lärare undervisar i Dalarnas, Stockholms och Jämtlands län, 42 procent.

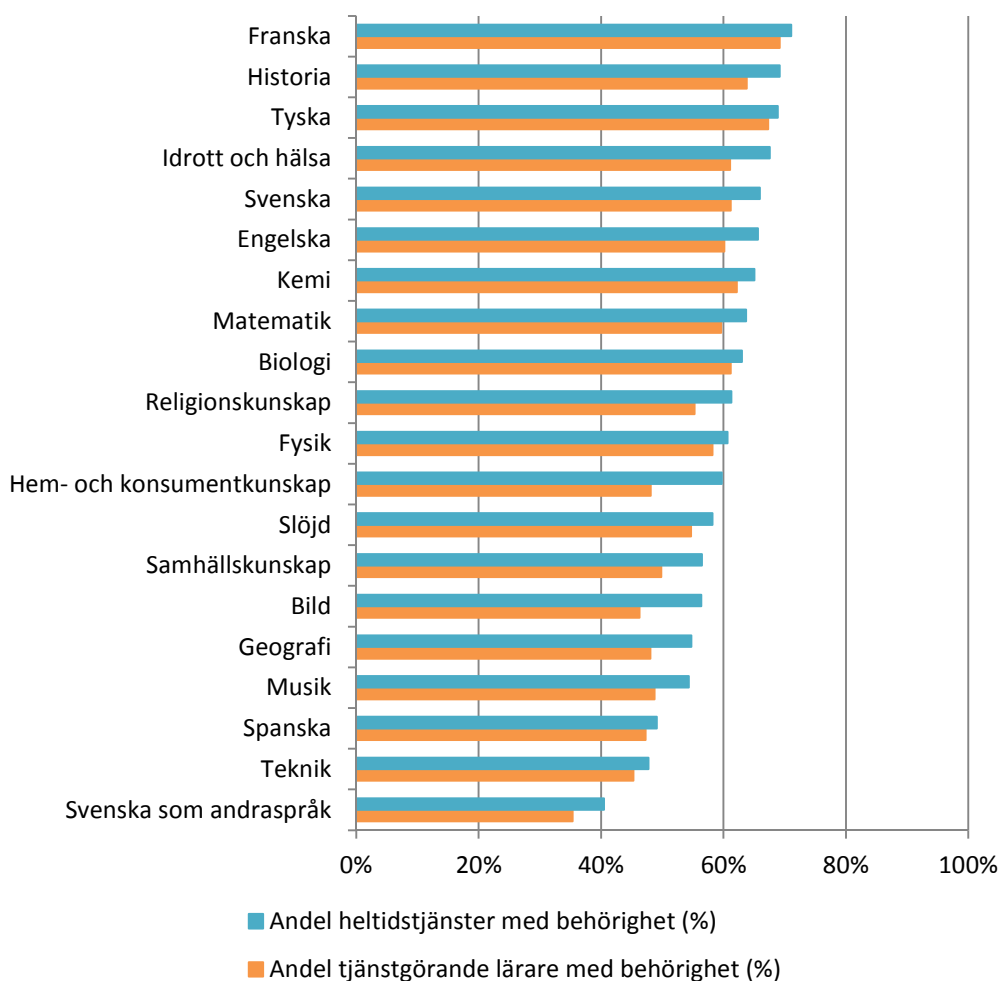
Lärare som undervisar i grundskolans årskurser 7 till 9

Av de lärare som endast undervisar i årskurs 7 till 9 i grundskolan är 57 procent behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen. Andelen tjänstgörande lärare som har ämnesbehörighet för dessa årskurser skiljer sig dock mellan olika ämnen. Ämnena franska och tyska är de ämnen som har högst andel tjänstgörande lärare med behörighet i dessa årskurser. I dessa två ämnen är två tredjedelar av lärarna behöriga att undervisa i sina respektive ämnen. Lägst andel behöriga tjänstgörande lärare i årskurs 7 till 9 har svenska som andra språk, drygt en tredjedel. Även i ämnena teknik, bild, spanska, geografi, hem- och konsumentkunskap och musik undervisar en lägre andel behöriga lärare. Färre än hälften av lärarna som undervisar i dessa ämnen har behörighet för sitt respektive undervisningsämne.

Om man istället tittar på heltidstjänster så är andelen behöriga högre. Andelen heltidstjänstgörande lärare med behörighet är 61 procent. Franska toppar listan över ämnen med högst andel behöriga tjänstgörande lärare, 71 procent. Även i historia,

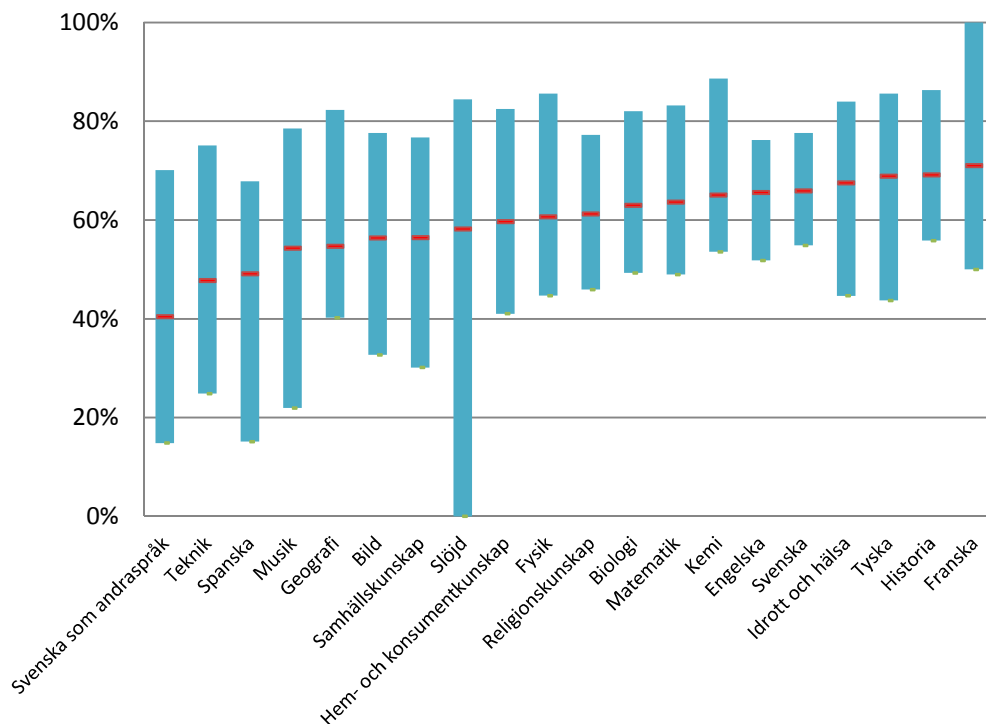
tyska, idrott och hälsa, svenska, engelska och kemi är andelen tjänstgörande lärare med behörighet över 65 procent. Svenska som andra språk är det ämne som har lägst andel tjänstgörande lärare med behörighet, 40 procent. Även i ämnena teknik och spanska är motsvarande andel mindre än hälften, 48 respektive 49 procent.

Diagram 7. Andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet respektive andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per undervisningsämne i årskurs 7 till 9 i grundskolan läsåret 2013/14

Regionala skillnader

Andelen tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet i undervisningsämnet varierar mellan länen. Minst skillnader mellan länen är det i ämnena svenska och engelska, 23 respektive 24 procentenheter. Skillnaden är störst i ämnet slöjd, där skillnaden mellan det län som har högst och det län som har lägst andel tjänstgörande lärare med behörighet är 84 procentenheter. Skillnaderna är även över 55 procentenheter i ämnena musik och svenska som andra språk.

Diagram 8. Högsta, snitt respektive lägsta andel (%) tjänstgörande lärare (heltids-tjänster) med behörighet per ämne i årskurs 7 till 9 i grundskolan läsåret 2013/14

Norrbottnen är det län som har högst genomsnittlig andel tjänstgörande lärare (heltidstjänster) som är behöriga i undervisningsämnena, 75 procent. Därefter följer Västerbottens och Östergötlands län, där motsvarande andel är 68 respektive 67 procent. Lägst andel behöriga lärare undervisar i Stockholms, Gävleborgs och Västmanlands län, 54 procent.

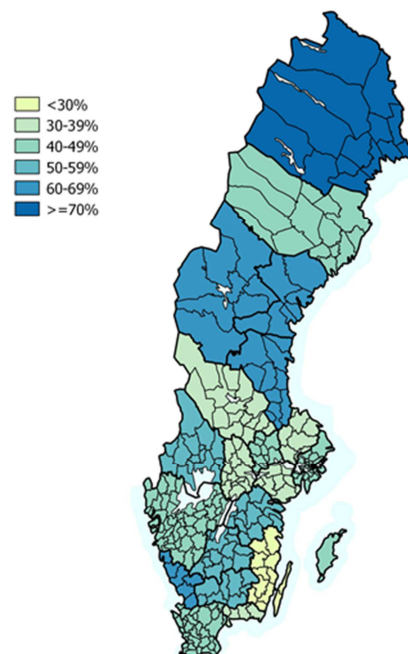
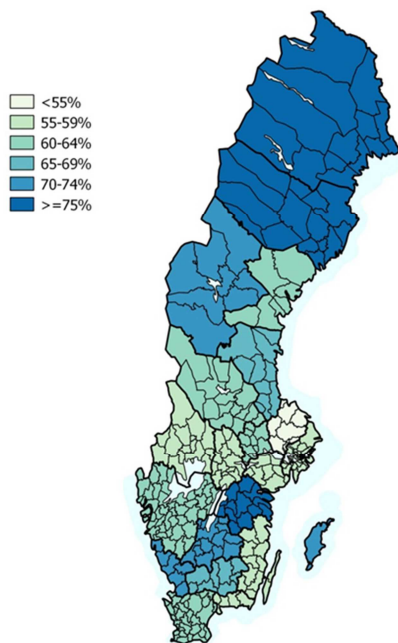
Vilka län som har högst respektive lägst andel behöriga tjänstgörande lärare⁸ varierar dock mellan undervisningsämnena, vilket figur 1 på följande sida illustrerar. Eftersom andelen lärare med behörighet dessutom varierar stort mellan de olika ämnena motsvarar färgerna i respektive karta inte samma andel behöriga lärare för alla kartor. Den mörkaste blå färgen motsvarar dock alltid de län med högst andel behöriga tjänstgörande lärare sett till heltidstjänster, medan den ljusaste färgen motsvarar de län med den lägsta andelen.

⁸ Heltidstjänster

Figur 1. Andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet i årskurs 7 till 9 i grundskolan per län läsåret 2013/14

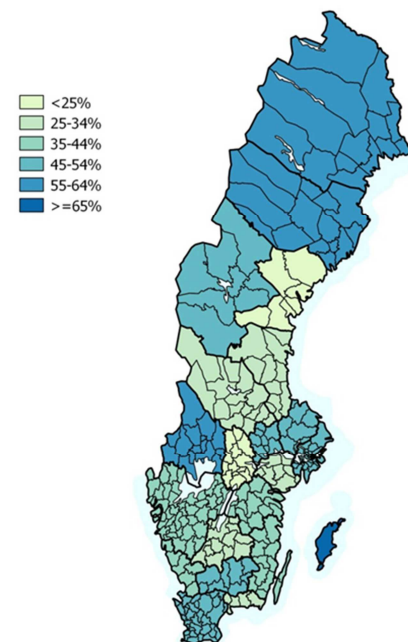
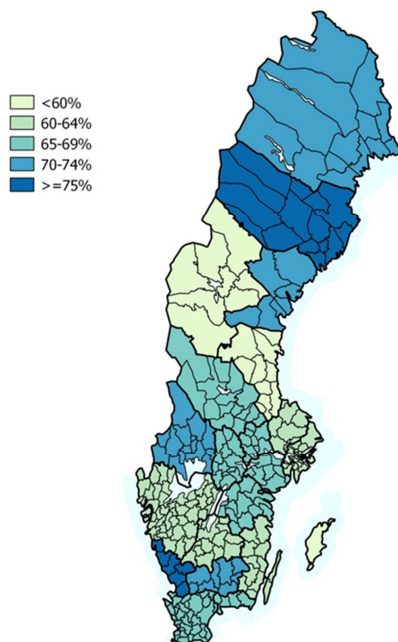
Matematik

Teknik

Svenska

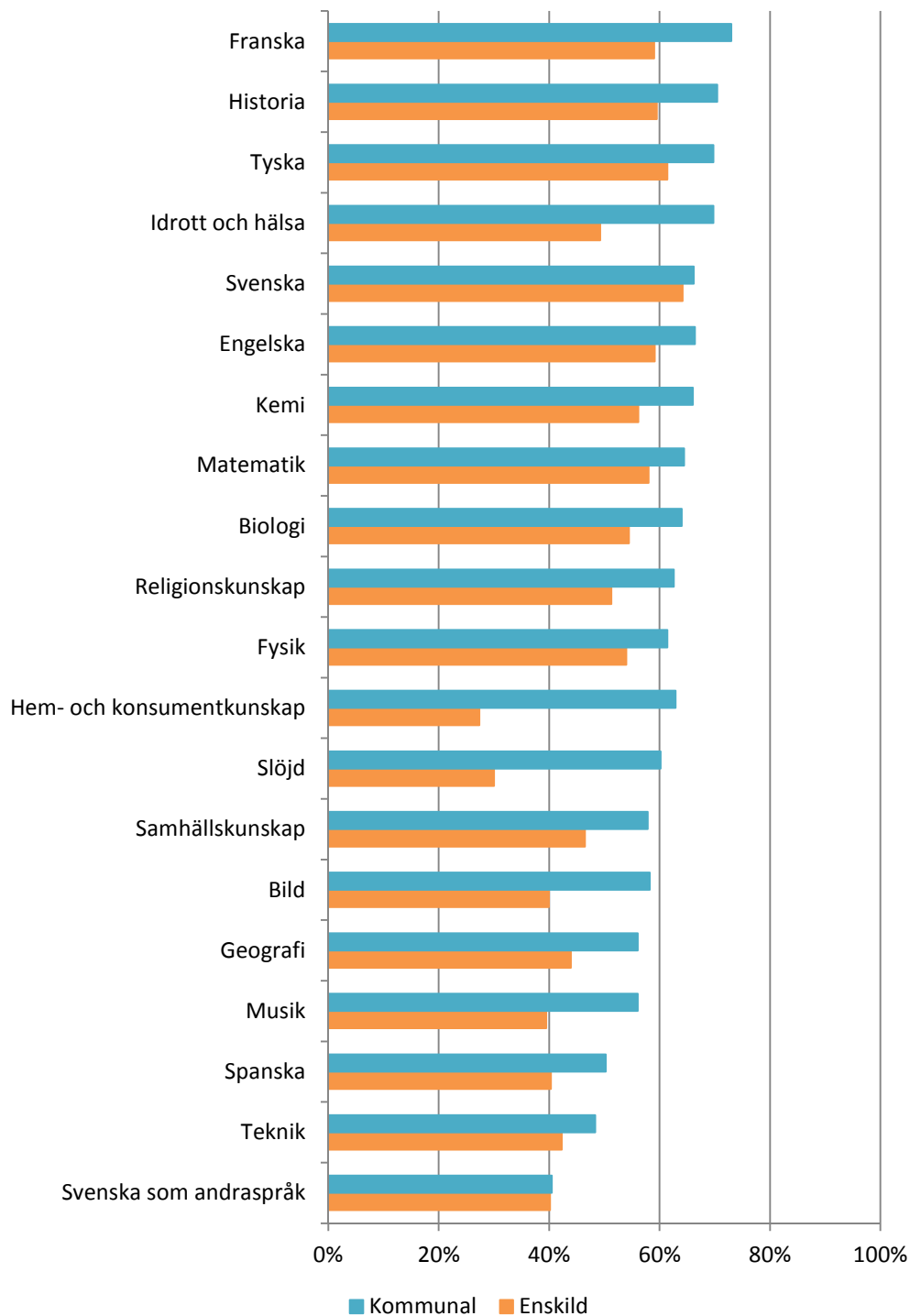
Svenska som andraspråk

Skillnader mellan huvudmän

Kommunala skolor har en högre andel tjänstgörande lärare (omräknat till heltids-tjänster) som är behöriga att undervisa i sina undervisningsämnen än fristående skolor. Skillnaderna mellan kommunala och enskilda huvudmän är störst i ämnena hem och konsumentkunskap och slöjd. I ämnena svenska som andraspråk och svenska är lärarna vid kommunala och fristående skolor till lika eller nästan lika stor del behöriga.

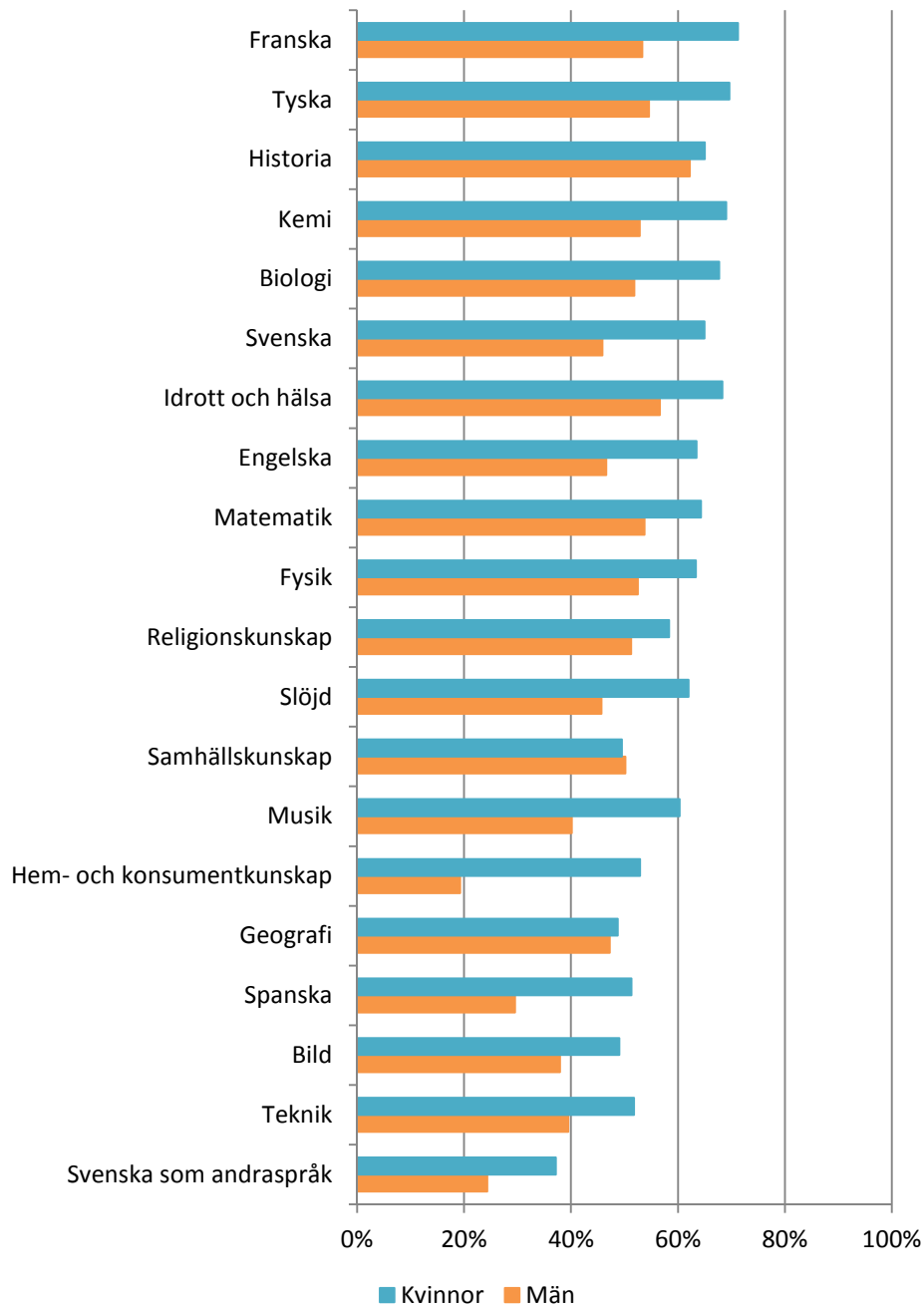
Diagram 9. Andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet per huvudmannatyp och undervisningsämne i årskurs 7 till 9 i grundskolan läsåret 2013/14

Skillnader mellan manliga och kvinnliga lärare

Av de lärare som tjänstgör i grundskolans årskurs 7 till 9 är knappt två tredjedelar kvinnor och drygt en tredjedel män. Det är vanligare att kvinnorna är behöriga i de ämnen de undervisar i än att männen är det. I ämnena samhällskunskap, geografi och historia är de kvinnliga och manliga lärarna till lika eller nästan lika stor andel behöriga.

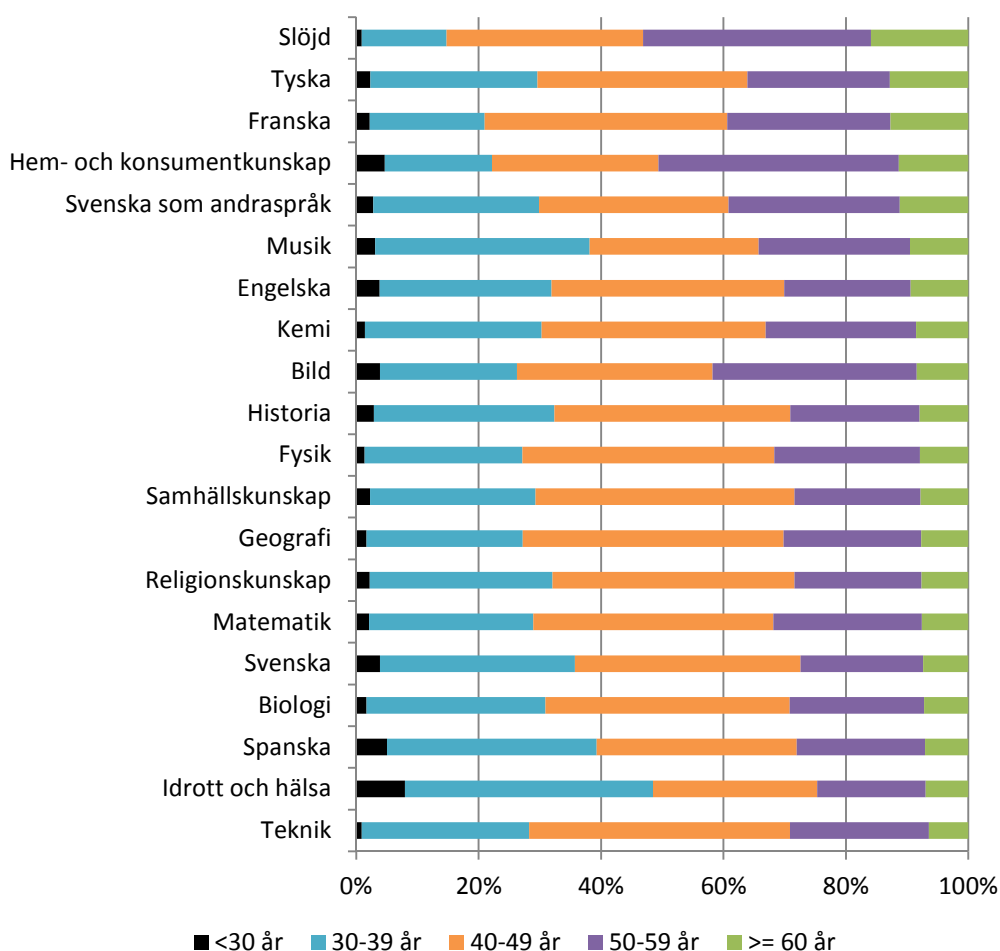
Diagram 10. Andel (%) tjänstgörande kvinnor respektive män med behörighet per undervisningsämne i årskurs 7 till 9 i grundskolan läsåret 2013/14

Lärarnas ålder

De behöriga tjänstgörande lärarnas åldersfördelning skiljer sig mellan olika undervisningsämnen. Lite mer än hälften av lärarna i ämnena slöjd och hem och konsumentkunskap är 50 år eller äldre. Idrott och hälsa är det ämne som har störst andel yngre behöriga lärare. Knappt hälften av de tjänstgörande idrottslärarna som är behöriga är under 40 år.

Diagram 11. Åldersfördelning per undervisningsämne bland tjänstgörande lärare med behörighet i årskurs 7 till 9 i grundskolan läsåret 2013/14

Analys

I registerstudien i Beskrivande data 2012 redovisades lärarna med utbildning i undervisningsämnet i två grupper; dels de lärare som hade tillräcklig utbildning i ämnet⁹, dels de som hade utbildning i ämnet men inte tillräcklig.¹⁰ Studien visade att ungefär hälften av alla lärare med pedagogisk högskoleexamen i grundskolans årskurs 7 till 9 hade *någon form av utbildning* och att knappt en tredjedel av dessa lärare hade *tillräcklig utbildning* i de ämnen som de undervisar i. I föreliggande utredning framkommer att 57 procent av lärarna som undervisar i dessa årskurser är behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen på denna nivå. Vi kan alltså konstatera att legitimationskravet sannolikt har bidragit till att lärare har kompletterat utbildningen i sina undervisningsämnen och/eller tagit ut examina alternativt fått ändrade undervisningsämnen sedan registerstudien genomfördes.

I registerstudien observerade vi även att andelen lärare med utbildning i undervisningsämnet skiljer sig åt mellan olika ämnen. Andelen lärare med behörighet som vi presenterar i denna rapport är högre än andelen lärare med *någon form av utbildning* i undervisningsämnet som redovisades i registerstudien i 14 av 19 redovisade ämnen. Jämfört med registerstudiens redovisade andel lärare med *tillräcklig utbildning* är andelen behöriga tjänstgörande lärare högre i samtliga undervisningsämnen.

I registerstudien från 2012 kunde vi inte se några skillnader mellan huvudmän vad det gäller andelen lärare med behörighet. I föreliggande undersökning ser vi dock att nästan 58 procent av de tjänstgörande lärarna med kommunal huvudman är behöriga medan motsvarande siffra för lärare med enskild huvudman är 47 procent.

⁹ Med *tillräcklig utbildning* i undervisningsämnet menas att läraren har examen med huvudämne på minst rätt nivå och/eller minst antal avklarade poäng på ämne enligt poänggränserna för respektive nivå vid komplettering för utökad behörighet och/eller validerad behörighet på ämne på minst rätt nivå. Dessa lärare förväntades bli behöriga i ämnet.

¹⁰ Med *inte tillräcklig utbildning* i undervisningsämnet menas att läraren har examen med huvudämne men på för låg nivå (inklusive generella examina) och/eller färre avklarade poäng på ämne än poänggränserna för respektive nivå vid komplettering för utökad behörighet och/eller validerad behörighet inom ämnet men på för låg nivå. Dessa lärare antogs behöva komplettera utbildningen för att bli behöriga i ämnet.

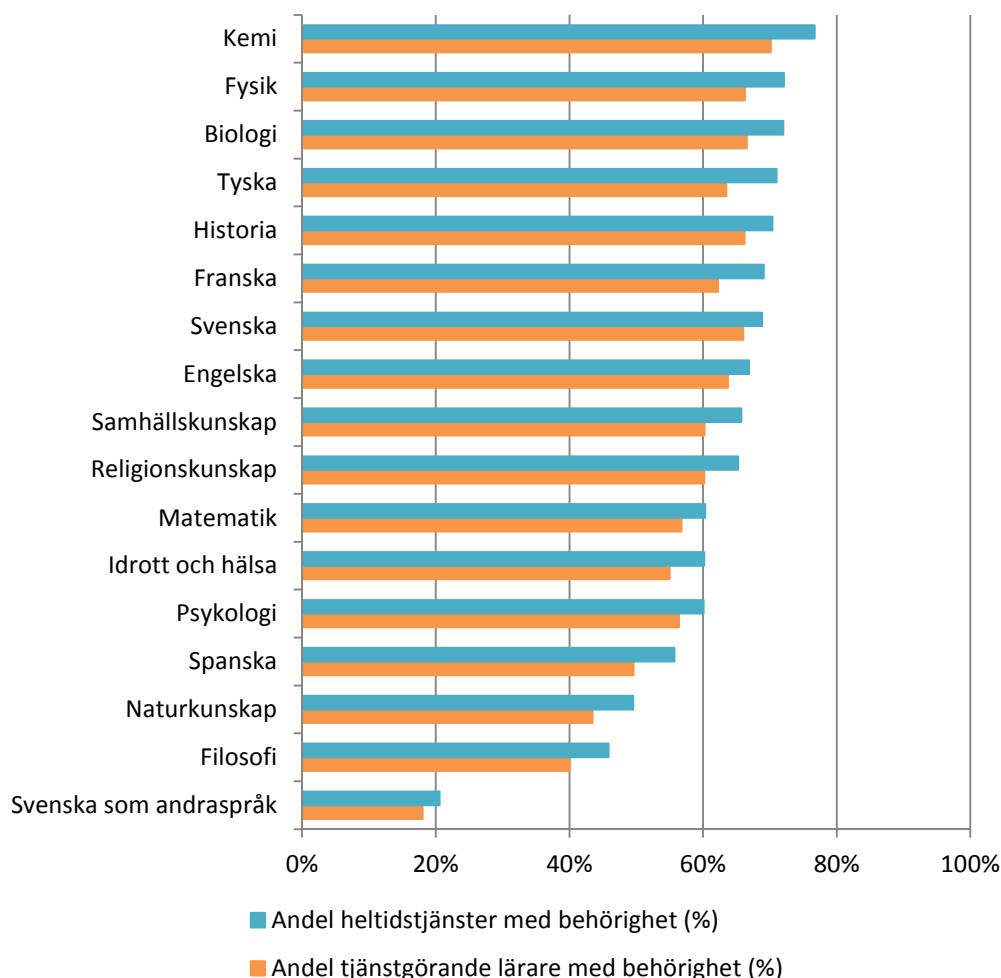
Lärare som undervisar i gymnasieskolan

I gymnasieskolan har drygt 52 000 lärare fått behörighet att undervisa i något eller flera ämnen fram till den 22 juni 2014. Av dessa tjänstgjorde 16 900 lärare läsåret 2013/14. Totalt undervisar 32 600 lärare i gymnasieskolan läsåret 2013/14. Detta innebär att knappt 52 procent av gymnasieskolans lärare är behöriga i något eller några ämnen i gymnasieskolan.

Andelen lärare med ämnesbehörighet skiljer sig dock mellan olika ämnen. I ämnena kemi, biologi, fysik, historia och svenska är drygt två tredjedelar av lärarna behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen. Av de lärare som undervisar i svenska som andra språk är däremot knappt en femtedel behöriga. Även i ämnena filosofi och naturkunskap är andel behöriga lärare låg, drygt 40 procent av lärarna som undervisar i dessa ämnen har behörighet för sitt respektive undervisningsämne.

Om man tittar på heltidstjänster så är mönstret ungefär detsamma. Kemi toppar fortfarande listan över ämnen med högst andel behöriga tjänstgörande lärare, 77 procent. Även i fysik, biologi, tyska och historia är andelen tjänstgörande lärare med behörighet över 70 procent. Svenska som andra språk är även sett till heltidstjänster det ämne som har lägst andel tjänstgörande lärare med behörighet, 21 procent. Även i ämnena filosofi och naturkunskap är motsvarande andel låg, 46 respektive 50 procent.

Diagram 12. Andel (%) heltidstjänster med behörighet respektive andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per undervisningsämne i gymnasieskolan läsåret 2013/14

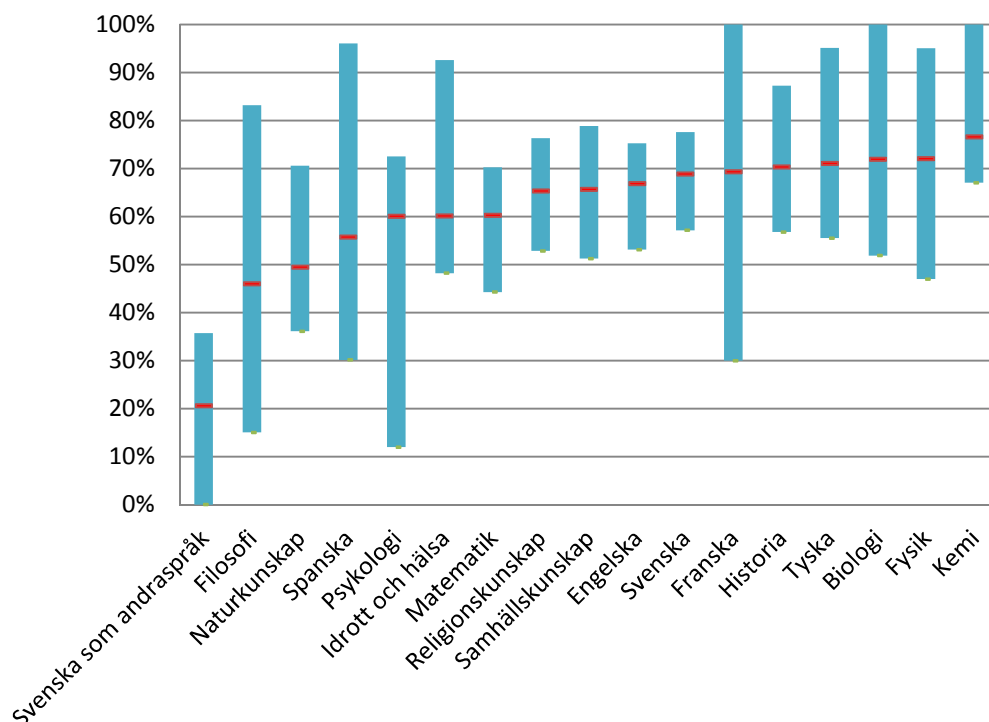

Av de 957 tjänstgörande speciallärarna och specialpedagogerna som redovisades i den officiella statistiken i april 2014 har knappt 32 procent en behörighet som speciallärare/specialpedagoger. Detta motsvarar 305 lärare i hela gymnasieskolan.

Regionala skillnader

Andelen tjänstgörande lärare (omräknat till heltidstjänster) med behörighet i undervisningsämnet varierar mellan länen. Minst skillnader mellan länen är det i ämnena svenska, engelska och religionskunskap, 20 till 23 procentenheter. Skillnaderna mellan länen är störst i ämnena franska, filosofi och spanska, där skillnaden mellan det län som har högst och det län som har lägst andel tjänstgörande lärare som är behöriga i respektive undervisningsämne är mellan 66 och 70 procentenheter.

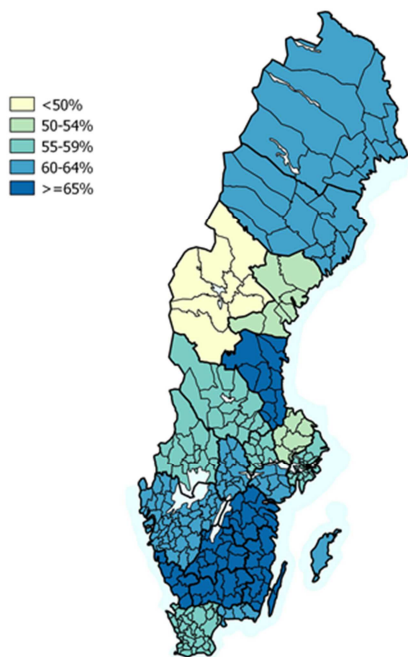
Diagram 13. Högsta, snitt respektive lägsta andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet per ämne i gymnasieskolan läsåret 2013/14

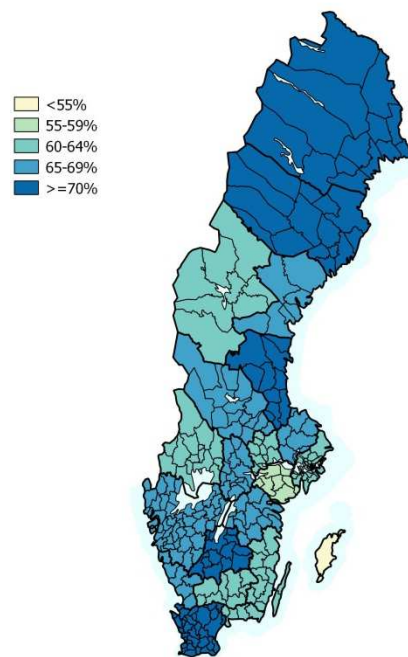
Gotlands, Gävleborgs och Hallands län är de län som har högst genomsnittlig andel heltidstjänstgörande lärare som är behöriga i undervisningsämnena. Lägst andel behöriga lärare sett till heltidstjänster undervisar i Jämtlands och Kronobergs län.

Vilka län som har högst respektive lägst andel behöriga tjänstgörande lärare (omräknat till heltidstjänster) varierar dock mellan undervisningsämnena, vilket figur 2 på följande sida illustrerar. Eftersom andelen lärare med behörighet dessutom varierar stort mellan de olika ämnena motsvarar färgerna i respektive karta inte samma andel behöriga lärare för alla kartor. Den mörkaste blå färgen motsvarar dock alltid de län med högst andel behöriga tjänstgörande lärare sett till heltidstjänster, medan den ljusaste färgen motsvarar de län med den lägsta andelen.

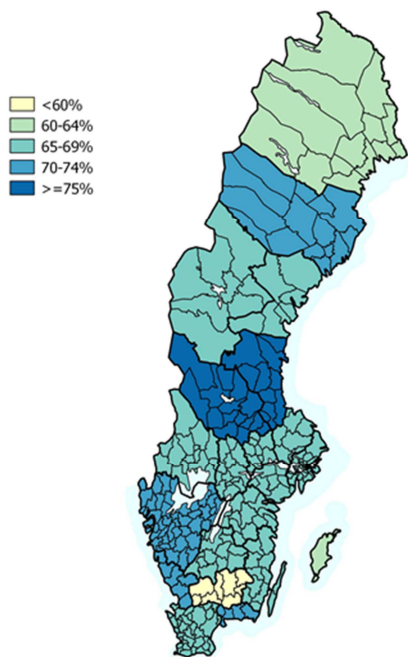
Figur 2. Andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet i gymnasieskolan per län läsåret 2013/14
Matematik

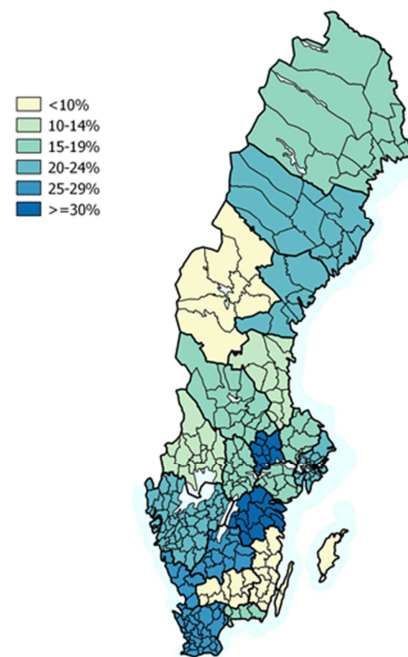
Engelska

Svenska

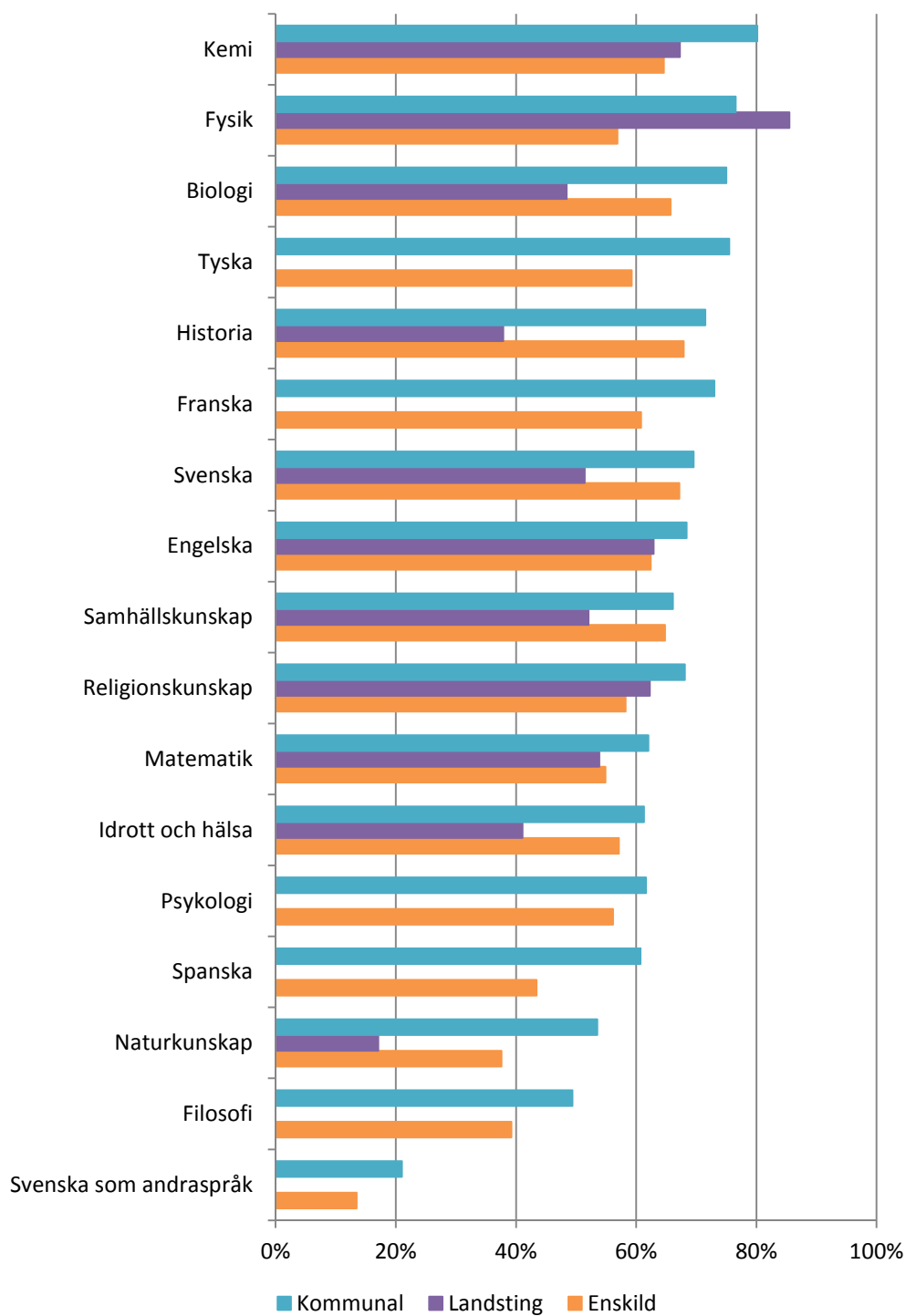
Svenska som andraspråk

Skillnader mellan olika huvudmän

Kommunala skolor har i genomsnitt en högre andel tjänstgörande lärare (omräknat till heltidstjänster) som är behöriga att undervisa i sina undervisningsämnen än fristående skolor. Skillnaderna mellan kommunala och enskilda huvudmän är störst i ämnena fysik, spanska, tyska, naturkunskap och kemi, mellan 16 och 20 procentenheter. I ämnena samhällskunskap och svenska är skillnaden mellan kommunala och enskilda huvudmän minst, 1 respektive 2 procentenheter.

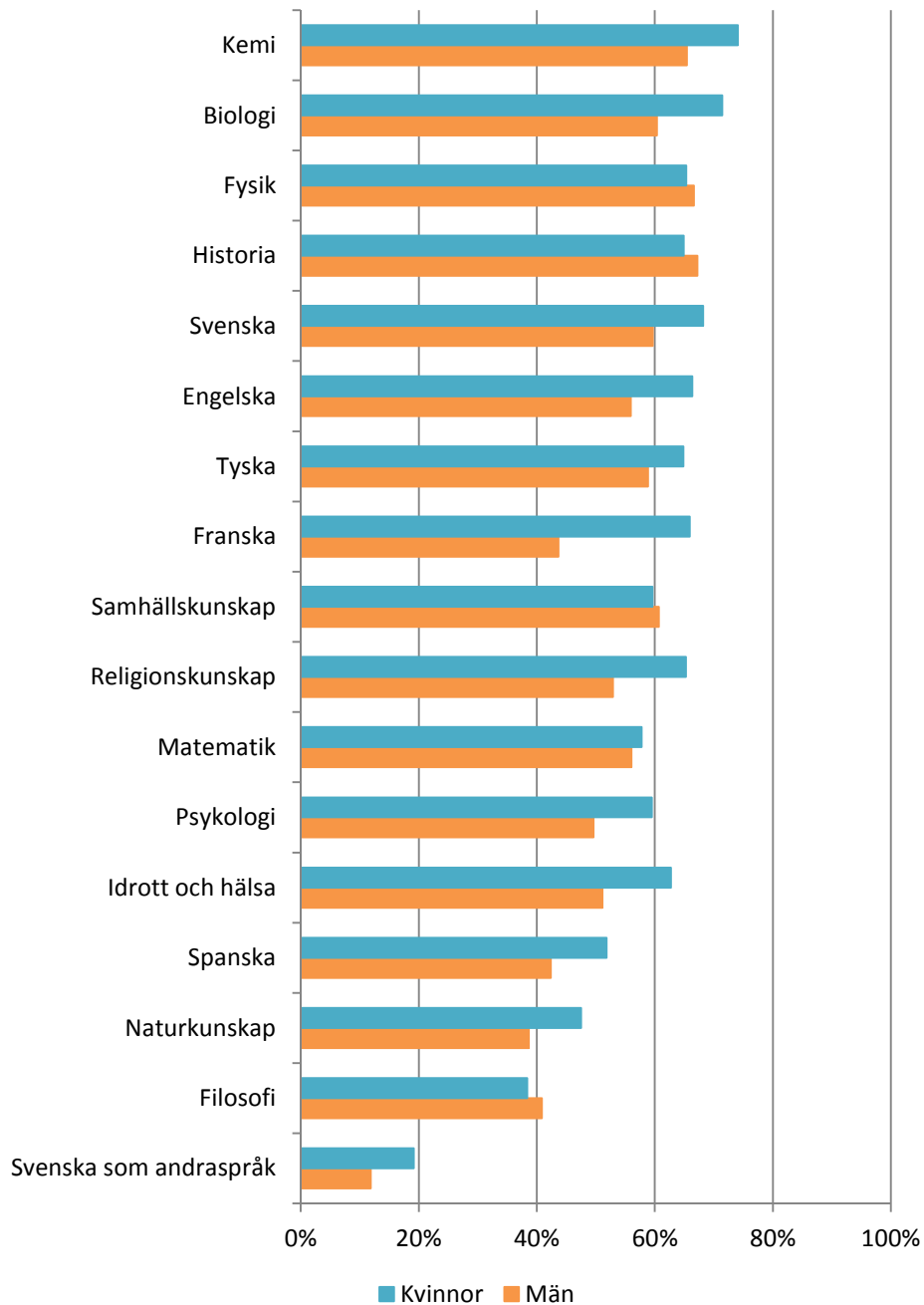
Diagram 14. Andel (%) tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet per huvudmannatyp och undervisningsämne i gymnasieskolan läsåret 2013/14

Skillnader mellan manliga och kvinnliga lärare

Det är vanligare att kvinnliga lärare är behöriga i de ämnen de undervisar i än att de manliga lärarna är det. I ämnet franska är skillnaden mellan andelen tjänstgörande kvinnor med behörighet och andelen tjänstgörande män med behörighet störst, 22 procentenheter. I ämnena fysik, samhällskunskap, matematik, filosofi och historia är kvinnorna och männen till nästan lika stor andel behöriga.

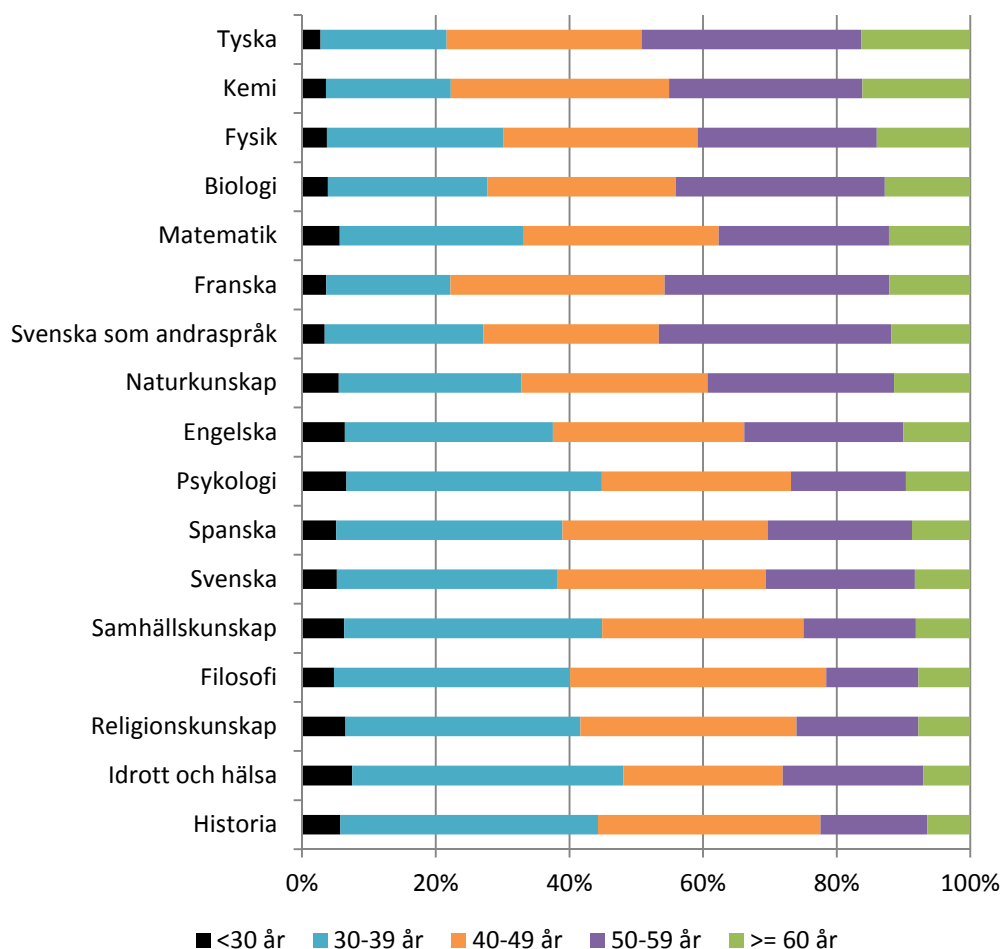
Diagram 15. Andel (%) tjänstgörande kvinnor respektive män med behörighet per undervisningsämne i gymnasieskolan läsåret 2013/14

Lärarnas ålder

De behöriga tjänstgörande lärarnas åldersfördelning skiljer sig mellan olika undervisningsämnen. I tyska har nästan hälften av lärarna uppnått åldern 50 år. Ämnena svenska som andra språk, franska, kemi och biologi har också en stor andel lärare som är 50 år eller äldre. Idrott och hälsa, samhällskunskap och psykologi är de tre ämnen med störst andel yngre behöriga lärare. Knappt hälften av de tjänstgörande idrottslärarna som är behöriga är under 40 år.

Diagram 16. Åldersfördelning per undervisningsämne bland tjänstgörande lärare med behörighet i gymnasieskolan läsåret 2013/14

Analys

I registerstudien i Beskrivande data 2012 redovisades lärarna med utbildning i undervisningsämnet i två grupper; dels de lärare som hade tillräcklig utbildning i ämnet¹¹, dels de som hade utbildning i ämnet men inte tillräcklig.¹² Studien visade att knappt två tredjedelar av gymnasieskolans lärare med pedagogisk högskoleexamen hade *någon form av utbildning* i de ämnen som de undervisar i. Detta är en högre andel än den som har redovisats i den här utredningen, där i genomsnitt 59 procent av de tjänstgörande lärarna i de vanliga ämnen i gymnasieskolan som samlas in till registret över pedagogisk personal¹³ är behöriga att undervisa i sina respektive undervisningsämnen. Om vi istället jämför resultatet i föreliggande utredning med andelen lärare som hade *tillräcklig utbildning* i registerstudien är andelen behöriga lärare i genomsnitt drygt 20 procentenheter högre. Vi kan alltså konstatera att legitimationskravet sannolikt har bidragit till att lärare har kompletterat utbildningen i sina undervisningsämnen och/eller tagit ut examina alternativt fått ändrade undervisningsämnen sedan registerstudien genomfördes, men att detta inte har skett i lika hög grad som i grundskolans årskurs 7 till 9.

Både i registerstudien från 2012 och i den här utredningen har vi observerat att andelen lärare med utbildning respektive behörighet i undervisningsämnet varierar mellan olika ämnen. Andelen lärare med *någon form av utbildning* i undervisningsämnet som redovisades i registerstudien är högre än andelen lärare med behörighet som vi presenterar i denna rapport i tio av 16 redovisade ämnen. Jämfört med registerstudiens redovisade andel lärare med *tillräcklig utbildning* är däremot andelen behöriga tjänstgörande lärare högre i samtliga undervisningsämnen.

I registerstudien från 2012 kunde vi inte se någon skillnad mellan huvudmännen vad det gäller andelen lärare med behörighet. I föreliggande utredning ser vi dock att kommunala huvudmän har en större andel lärare som är behöriga i de ämnen som de undervisar i än enskilda huvudmän.

¹¹ Med *tillräcklig utbildning* i undervisningsämnet menas att läraren har examen med huvudämne på minst rätt nivå och/eller minst antal avklarade poäng på ämne enligt poänggränserna för respektive nivå vid komplettering för utökad behörighet och/eller validerad behörighet på ämne på minst rätt nivå. Dessa lärare förväntades bli behöriga i ämnet.

¹² Med *inte tillräcklig utbildning* i undervisningsämnet menas att läraren har examen med huvudämne men på för låg nivå (inklusive generella examina) och/eller färre avklarade poäng på ämne än poänggränserna för respektive nivå vid komplettering för utökad behörighet och/eller validerad behörighet inom ämnet men på för låg nivå. Dessa lärare antogs behöva komplettera utbildningen för att bli behöriga i ämnet.

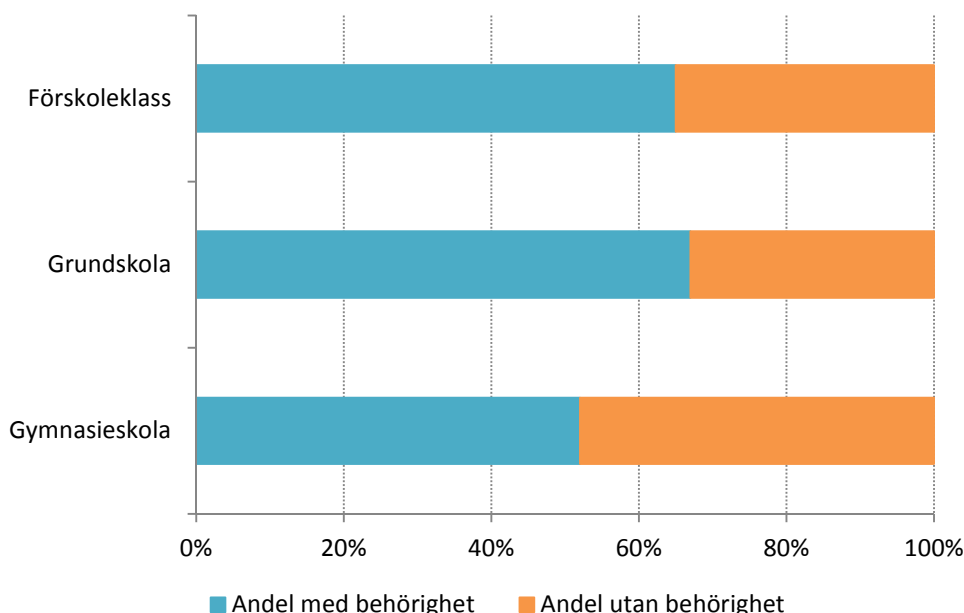
¹³ Följande så kallade *vanliga ämnen* samlas in: biologi, engelska, filosofi, franska, fysik, historia, idrott och hälsa, kemi, matematik, naturkunskap, psykologi, religionskunskap, samhällskunskap, spanska, svenska, svenska som andraspråk och tyska.

Sammanfattande diskussion

I den här utredningen redovisas hur stor andel av undervisningen i förskoleklass, grundskolan och gymnasieskolan som bedrivs av behöriga lärare.

Genom att samköra uppgifter från registret över pedagogisk personal med förskollärar- och lärarlegitimationsregistret kan vi se att 65 procent av förskollärarna/lärarna som tjänstgör i förskoleklassen har behörighet och att andelen behöriga lärare i grundskolan och gymnasieskolan är 67 respektive 52 procent.

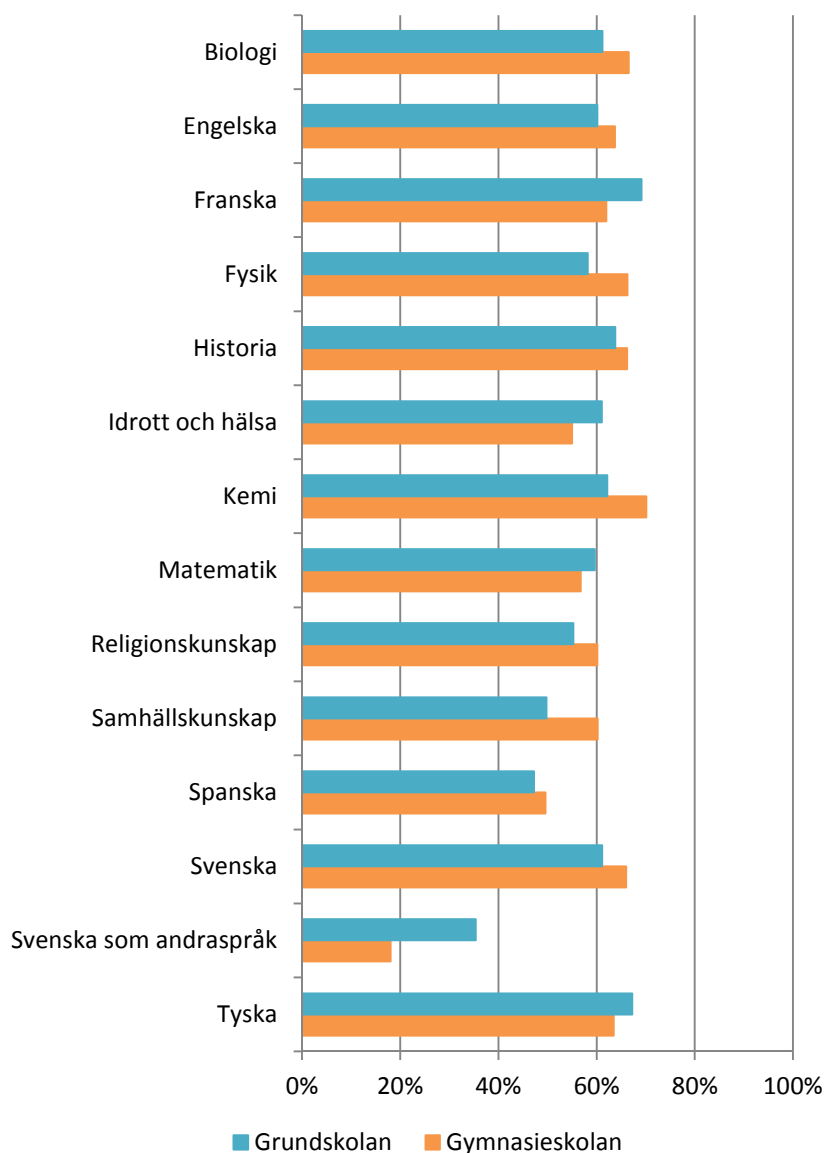
Diagram 17. Andelen tjänstgörande förskollärare/lärare med behörighet per verksamhetsform

Nedanstående diagram sammanfattar hur behörigheten ser ut bland ämneslärare i ämnen som är gemensamma för grundskolans årskurs 7 till 9 respektive gymnasieskolan. Som vi har konstaterat i avsnittet om grundskolans respektive gymnasieskolans lärare så har ämnena kemi, franska, tyska, historia, biologi, svenska och engelska den högsta andelen behöriga lärare som undervisar i såväl grundskolans senare år som i gymnasieskolan. Svenska som andraspråk är det ämne som har den lägsta andelen tjänstgörande lärare med behörighet på båda dessa undervisningsnivåer, 35 respektive 18 procent.¹⁴

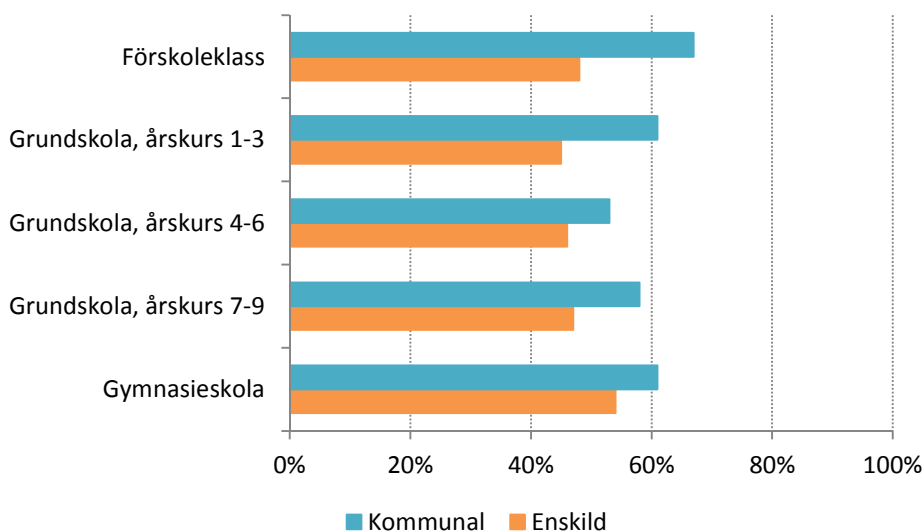
¹⁴ Här är det värt att notera att andelen behöriga tjänstgörande lärare i svenska som andraspråk skiljer sig stort mellan olika undervisningsnivåer. Bland lärarna som undervisar i svenska som andraspråk i årskurs 1 till 3 är andelen behöriga lärare 76 procent. Att denna andel är högre i grundskolans tre första årskurser kan bero på att den som är behörig i svenska i årskurs 1 till 3 också blev behörig i svenska som andraspråk i årskurs 1 till 3 enligt behörighetsförordningen före 1 december 2014.

Diagram 18. Andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per undervisningsämne i årskurs 7 till 9 i grundskolan respektive gymnasieskolan läsåret 2013/14

Vad det gäller huvudmän har vi konstaterat att kommunala skolor i genomsnitt har en högre andel tjänstgörande lärare som är behöriga att undervisa i sina respektive ämnen än fristående skolor i alla tre redovisade skolformer.

Diagram 19. Andel (%) tjänstgörande lärare med behörighet per huvudmannatyp i förskoleklassen, grundskolan respektive gymnasieskolan läsåret 2013/14¹⁵

På samma sätt har vi sett att det är vanligare att kvinnliga lärare har behörighet för sina undervisningsämnen än att de manliga lärarna har det i samtliga presenterade skolformer.

Föreliggande rapports resultat har jämförts med den officiella statistikens mått pedagogisk högskoleexamen och en registerstudie om lärares utbildning, som publicerades 2013 i Skolverkets rapport *Beskrivande data 2012: Förskola, skola och vuxenutbildning*.¹⁶

När det gäller måttet *andelen tjänstgörande lärare med pedagogisk högskoleexamen*, som Skolverket har redovisat i den officiella statistiken fram till nu, så har det med detta mått inte gått att utläsa om lärarna undervisar i ämnen, årskurser eller skolformer som motsvarar deras utbildning. Detta blir tydligt när vi jämför detta mått med det nya måttet *andelen tjänstgörande lärare med behörighet*. Andelen tjänstgörande lärare med behörighet är omkring 20 procentenheter lägre än andelen tjänstgörande lärare med pedagogisk högskoleexamen för samtliga skolformer som har undersökts i den här utredningen. Då en pedagogisk högskoleexamen är en förutsättning för att få behörighet¹⁷ och vi dessutom från tidigare studier vet att lärarna med pedagogisk högskoleexamen inte alltid undervisar i de ämnen eller i de årskurser eller i den verk-

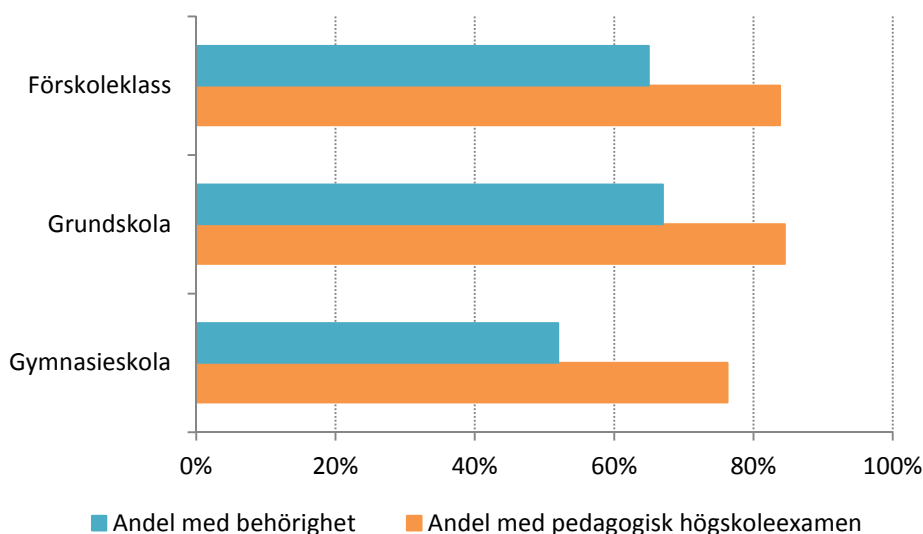
¹⁵ Genomsnittlig andel behöriga lärare i de undervisningsämnena som redovisas i denna rapport.

¹⁶ Lärarna och deras undervisningsämnen. I *Beskrivande data 2012: Förskola, skola och vuxenutbildning*, 190-199. Skolverket 2013

¹⁷ Om man inte tar hänsyn till de utökade behörighetskraven som började gälla 1 december 2013.

samhetsform som deras examina motsvarar¹⁸ är detta värde dock förväntat. Andelen tjänstgörande förskollärare/lärare med behörighet ligger i paritet med andelen lärare som har pedagogisk högskoleexamen, där 84 procent av förskoleklasslärarna, 85 procent av grundskolelärarna och 76 procent av gymnasielärarna har en pedagogisk högskoleexamen.

Diagram 20. Andelen tjänstgörande förskollärare/lärare med behörighet respektive med pedagogisk högskoleexamen per verksamhetsform

Registerstudiens resultat ligger närmare det nya måttet andelen tjänstgörande lärare med behörighet. Jämfört med registerstudiens redovisade andel lärare med *tillräcklig utbildning*¹⁹ är andelen behöriga tjänstgörande lärare högre i samtliga undervisningsämnen i såväl årskurs 7 till 9 i grundskolan som i gymnasieskolan. Detta beror sannolikt på att lärare har kompletterat utbildningen i sina undervisningsämnen och/eller tagit ut examina alternativt fått ändrade undervisningsämnen sedan registerstudien genomfördes på grund av legitimationskravet.

¹⁸ Lärarna och deras undervisningsämnen. I *Beskrivande data 2012: Förskola, skola och vuxenutbildning*, 190-199. Skolverket 2013

¹⁹ Med *tillräcklig utbildning* i undervisningsämnet menas att läraren har examen med huvudämne på minst rätt nivå och/eller minst antal avklarade poäng på ämne enligt poänggränserna för respektive nivå vid komplettering för utökad behörighet och/eller validerad behörighet på ämne på minst rätt nivå. Dessa lärare förväntades bli behöriga i ämnet.

Skolverkets bedömning

Skolverkets bedömning är att de siffror om behörighet som presenteras i denna rapport är alarmerande och bör tas på största allvar. Vi har som beskrivs i rapporten redan tidigare haft flera indikationer på att behörighetssituationen är bekymmersam. Med denna rapport har vi dock fått en detaljerad bild som tidigare saknats och som visar en än mer bekymmersam situation. Även om vi kan förvänta oss att behörighetsläget förbättras något framöver när alla de som kan få en lärarlegitimation ansökt och fått sina legitimationer och utökade behörigheter är situationen sammantaget så allvarlig att Skolverket bedömer att en nationell handlingsplan krävs för att långsiktigt säkra tillgången på kompetenta lärare. Kommande pensionsavgångar i kombination med det låga intresset för läraryrket och det missnöje som många verksamma lärare vittnar om i t. ex. TALIS är sammantaget utmaningar som kräver genomgripande analyser och långsiktiga, strukturella förändringar och satsningar. Det är väl belagt att läraren är en av de viktigaste faktorerna för elevens lärande. Det är därför av avgörande betydelse att alla elever får undervisning av välutbildade och engagerade lärare. Läraren är också den som ska omsätta många av de nationella regleringar och reformer som genomförs. De satsningar som framöver görs bör därför inriktas mot att långsiktigt stärka lärarna i deras professionella yrkesutövande.

Centrala områden i en handlingsplan är enligt Skolverket att

- Skolhuvudmännen måste ta ett större ansvar för kompetensförsörjningsfrågorna och planera skolorganisation, rekryteringsinsatser och fortbildningsinsatser utifrån den information som legitimationssystemet ger.
- Landets lärosäten måste planera och dimensionera sina lärarutbildningar så att verksamhetens behov av utbildade lärare i olika ämnen tillgodoses så långt det är möjligt
- Utreda om det är möjligt att skapa fler vägar in i läraryrket utan att för den skull sänka kraven
- Säkerställa att det finns nationell tillgång till kvalificerad fortbildning och realistiska förutsättningar för deltagande. En förlängning eller ett permanentande av lärarlyftet II och en översyn av de ekonomiska förutsättningarna skulle kunna vara en fungerande lösning som årligen skulle ge ett ordentligt tillskott på lärare som är behöriga i de ämnen de undervisar i. Skolverkets erfarenheter av Lärarlyftet II visar att deltagande i dagsläget många gånger försvåras eller förhindras av praktiska och ekonomiska orsaker på det lokala planet varför insatser som inriktas mot detta bedöms som strategiskt viktiga.
- Långsiktigt fortsatt stöd för de reformer som genomförts.

Viktigast är dock att läraryrket är så attraktivt att många söker sig till lärarutbildningen och verksamma lärare inte lämnar yrket.